

Uredništvo: ulica sv. Frančiška
poštajo uredništva. Nevrtnik
izdajatelj in odgovorni urednik
Tisk tiskarna Edinost, Narodna
Štefan Godina. — Lastnik
založba za mesec L. 7. — 3 meseca L. 22. — in
za leto L. 82. — in c.
Za posredništvo mesečno 4 lre vč. — Telefon uredništva in

EDINOST

Posamezne številke v Trstu in okolici po 20 stotink. — Oglasi se računajo v
širokosti ene kolone (72 mm). — Oglasi trgovcev in obrtnikov mm po 40 cent
osmičice, in zahvale, poslanice in vabila po L. 1. —, oglasi denarnih zavodov
mm po L. 2. — Mali oglasi po 20 st. beseda, najmanj pa L. 2. — Oglasi
naročna in reklamacije se pošiljajo izključno upravi Edinosti, v Trstu, ulica sv.
Frančiška Asiškega št. 20, I. nadstropje. — Telefon uredništva in uprave 11-57.

Za pošto trgovska zbornica

Če hoče kak trgovec v Jugoslaviji plačati kak račun v Trstu, mora po predpisih, ki veljajo v Jugoslaviji predložiti na banki račun, ki je vidiran od tržaške trgovske zbornice. Že za treznega, praktičnega italijanskega trgovca, ki gleda za svojo korist in s tem za korist tržaške trgovine sploh, je samo ob sebi umevno, da pošlje slovenskemu trgovcu v Ljubljani slovenski račun. Pa recimo, da to ni samo ob sebi umevno, pač pa da je samo ob sebi umevno, da je ljubljanski trgovec ravno tako praktičen in gleda ravno tako na svojo korist, kot bi to moral tržaški italijanski trgovec, ter da vsled tega brez ovire sprejema italijanski račun. Gotovo pa je popolnoma naravno in res samo ob sebi umevno, da pošlje slovenski trgovec iz Trsta slovenskemu trgovcu v Ljubljani slovenski račun. Le moralni in duševni evnuhi bi drugače postopali.

Do pretekle sobote, 6. maja 1922, je tržaška trgovska zbornica vidirala slovenske račune namenjene v Jugoslavijo. V ponedeljek dne 8. maja 1922. pa je slovenski trgovec, ko je predložil v vidiranje slovenski račun, dobil od uradnika trgovske zbornice odgovor, da se slovenski jezik — «questa lingua» — ne priznava pri trgovski zbornici. Naš trgovec je moral oditi z nevidnim slovenskim računom. Tako stoji suho dejstvo.

Človek bi res vzkliknil: «Quem di perdere volunt...» Tak šovinizem že meji na blaznost. Tu ne gre več za kakega Perišiča, ali kakega posameznega zagriženega poštenega uradnika, gre tu za najzavestnejšo tržaško ustanovo, za katero se žrtvujejo ogromne svote iz žepov trgovcev, tudi slovenskih, in ki ima edino dolžnost, da nad strankami in nad vsakim političnim naziranjem gleda le za korist trgovskega stanu. Ali res mislijo gospodje pri trgovski zbornici, da s takim postopanjem varujejo interese tržaških trgovcev? Ali res sedaj v teh težkih, kritičnih časih, ki jih preživlja ravno tržaška trgovina, nimajo drugih skrbi? Zastopniki Italije in Jugoslavije sedijo pri zeleni mizi in se trudijo, da bi končno vendar dovlekli do dobrega konca pogajanja za tako krvavo potrebno trgovsko pogodbo. Da gre pri teh pogajanjih v prvi vrsti za interese Trsta, nam gospodje pri trgovski zbornici lahko verujejo. In če nam ne verujejo, naj blagovolijo prelistati nekoliko zadnjih števk «Piccola». Njemu bodo verjeli. In v istem hipu, ko obe sosedni državi resno delata na to, da bi prišlo med njima do dobrih trgovskih odnošajev in se s tem pomagalo pred vsem zopet na noge tržaški trgovini, prihaja prva in glavna zastopnica interesov tržaške trgovine ter porine debelo poleno v kolo teh pogajanj. V času, ko imamo v mestu na desetisoče brezposelnih, ko vsi trgovci tarnajo o slabih kupčijah, ko so skladišča skoro prazna in ko luka skoro popolnoma počiva, nima tržaška trgovska zbornica

boljšega opravila nego da gre in stori, kar je v njenih močeh, da prepreči redno poslovanje pri tistih kupčijah, ki se danes še sklepajo in da ozlovoja še tiste jugoslovenske trgovce, ki se še poslužujejo Trsta. Med tem ko resni možje v Genovi in Sv. Margeriti najbrže že delajo načrte za jugoslovensko trgovsko zbornico v Trstu, izjavlja najbolj prizadeta trgovska zbornica, da ne priznava tistega jezika, ki bo poleg italijanskega veljal kot uradno besedilo trgovske pogodbe med Italijo in Jugoslavijo. Gospodje pri trgovski zbornici so zamogli priti do tako blaznega koraka samo v tem primeru, da mislijo, da Trst res ne potrebuje trgovskih stikov z Jugoslavijo, oziroma, da bodo jugoslovenski trgovci mirno prenesli tako klotof. Ne eno ne drugo ni res in za to pomeni ta korak tržaške trgovske zbornice naravnost zločin nad našim mestom. Prava zastopnica tržaških trgovskih interesov bi bila že davno vzdignila svoj glas ter energično zahtevala od vlade takojšnje ukrepe, da Trst zadobi zopet trgovske zveze s svojim zaledjem. K temu zaledju spada med drugim tudi vse ozemlje, k

Italija se bo torej tudi po svojem notranjem političnem ustroju še bolj približala nemško-ruski skupini ter oddaljila od svoje dosedanje zavezništve Francije, ako bo tam še nadalje prevladovala današnja strogo kapitalistična struja.

Program, ki je bil sprejet na shodu demokosocialne stranke, se ne odlikuje po svoji jasnosti, vendar so v njem v glavnem označene glavne črte bodoče politike nove stranke. Demosocialci se ne postavljajo odločno ne na stališče dosedanjih meščanskih strank ne na ono socialističnih, temveč bi hoteli toliko od prvih kolikor od poslednjih sprejeti vse ono, kar se jim vidi koristno za pospeševanje demokracije, t. j. srednjega sloja, ki se nahaja med kapitalizmom in delavstvom. Pri tem stremijo k vzpostavitvi demokratizacije javnega življenja, želeč se strogo ločevati od drugih navidezno demokratičnih strank, ki po njih mnenju niso nič drugega, nego v demokracijo preoblečeni elementi konservativnega liberalizma. Program povdarja potrebo krepke državne oblasti, ki naj se odločno postavi po robu kakršnimkoli nasiljem, ločitev cerkve od države in pravilno upoštevanje dela.

V uvodu k osmim točkam programa čitamo sledeča vodilna načela: Borba proti konservativnemu odporu, povdaranje ljudske suverenosti, obramba svobodnih institucij, uveljavljanje pravic dela, borba proti imperializmu in nevarnim meddržavnim zvezam, za narodno slovo in socialne pravice, ublažanje strankarskih borb in ukrepitev državne avtoritete, ker edino le državna oblast je poklicana, da brani pravico in svobodo. Na to sledi osem točk programa, katerih vsebino naj tu navedemo v glavnih potezah:

1.) Duševno in telesno delo je podlaga in izvor vseh pravic, narodnega obstanka in človeškega dostojanstva. Zato polagajo demokosocialci veliko važnost na parlament dela, t. j. parlament, sestavljen iz zastopnikov raznih panog dela.

2.) Posesno pravo je nedotakljivo le tedaj, ako ima svoj izvor v delu in prihrankih, drugače je ono podvrženo odpravi in spremembam, ki so v interesu splošnega blagostanja in kulturnega razvoja.

3.) Narodno gospodarstvo mora biti podrejeno državnemu vodstvu, t. j. ono se mora urediti tako, da bo odgovarjalo potrebam vsega naroda in treba ga je osvoboditi od protekcionizma.

4.) Poenostavljen birokratizma, odgovornost državnih uradnikov in brezpogojna neodvisnost sodnikov.

5.) Demokratizacija vojske s končnim ciljem oboroženega naroda in s skrajšanjem vojaške službe do one meje, ki je neobhodno potrebna za izvežbanje v vojaški službi.

6.) Občinska in deželna avtonomija s posebnim ozirom na etnične razmere in zgodovinske tradicije.

7.) V kulturnih vprašanjih svobodna inicijativa pod vrhovnim vodstvom in nadzorom države, pri čemer naj se pospešuje svobodno tekmovanje raznih struj, ver in strank. Solstvo mora stati brezpogojno pod državnim nadzorstvom.

8.) Vnanja politika mora odgovarjati težnjam ljudskih množic, ki morajo same odločevati o tem vprašanju.

Ruska inteligenca in boljševizem

V začetku ruske revolucije je bila vsa ruska inteligenca sovražno razpoložena nasproti boljševizmu. Celo sedanji odlični zagovornik boljševizma, svetovnoznani ruski pisatelj Maksim Gorki — ali kakor je njegovo pravo ime Pjetrov — je bil nezaprten nasprotnik boljševizma ter je v svoji protiboljševski propagandi ustanovil v Petrogradu dnevnik »Novaja žizn« (»Novo življenje«). Čim dalje pa se razvijala ruska revolucija, tem bolj se spreminjajo nazor ruskih inteligentov, ki se čedalje bolj približujejo sedanji vladavini.

Jako zanimiv je v tem pogledu razgovor, ki ga je nedavno imel z dopisnikom »Avantija« petrogradski profesor Sergej Cahotkin, ki se v svoji svojih študij nahaja sedaj v Genovi, kjer dela na zavodih tamonjega vseučilišča. Cahotkin je bil poprej prepričan protirevolucionar in vodja protiboljševske propagande pri vladni generala Denikina. O sedanjem razpoloženju ruskega razumnika nam razsvetli vladavini je povedal Cahotkin sledeče:

— V pričujočem trenutku, ko ste se sestali v Evropi in Rusiji, da bi našli iz sedanjega položaja, ne sme Evropa prezreti sledečih dejstev.

Vsaka država ima poleg svoje mase svojega prebivalstva tudi svojo dušo, posebejno v inteligenci. Da ima Rusija svojo posebno kulturo, je dovolj znano in mi o tem ni treba tu še posebej govoriti. Nastaja vprašanje, kaj se je ob velikem ruskem preobratu dogodilo z rusko inteligenco. Splošno je znano, da je ogromna večina rus

Naše učiteljstvo

Naše učiteljstvo je pokazalo s svojim delovanjem v zadnjih par letih, da so si časi, ko se je učitelj smatral za prostega šolnika v bistu uradnem pomenu besede. Mogočno glasanje, ki ga opažamo med našim učiteljstvom, nam pravi, da si je postavil ta veljavni stan mnogo večjo nalogo. Učiteljstvo je sebi v čast in našem učenstvu na neizmerno korist izposlovalo, da je eden izmed najvažnejših stebrov naše kulture in našega splošnega napredka.

V zadnjih dveh letih se nobena slovenska organizacija ni tako čvrsto in dosledno razvijala in se uveljavljala kakor učiteljska. Vrsta uspehov: Učiteljski list, Novi Rod, Predavanja in učiteljski pevski zbor.

V času ko se druge pevke organizacije niso upale na dan zaradi razmer, je ustanovila »Učiteljska zveza« svoj pevski zbor in ga organizirala na tako široki podlagi, da je s tem ovrgla vsako pesimistično govoricenje, češ časi so taki, da se ne da delati.

Nov svež duh je zavel v vrstah naših pionirjev kulture. To nas veseli in nas navdaja z upanjem.

Proizvajanja težkih skladb na prvem koncertu so vzbudila nele vsestransko zanimanje, ampak tudi občudovanje. »To je bil v resnici za nas najslavnejši večer v zadnjem desetletju. Naši idealni učitelji so nam govorili v visokem jeziku naših najboljših pesnikov in skladateljev, povedali so nam, kaj želi biti slovenski učitelj svojemu ljudstvu.« (Gor. Str.)

»Slovenski Narod« je prinesel zelo laskav in pohvalen članek o tem koncertu pod naslovom: »Sijajen koncert v Gorici«. »Nov, krepak rod je nastopil po vojni in begunstvu«, pravi poročevalec, »čisto nov rod, sposoben za delo in borbo.« — Uspeh je bil popoln, celo nad vsa pričakovanja optimistov. — Naš narodni ponos je dobil nove sile in naša delavnost nove izpodbude. Ugled Slovencev je ta večer pridobil več nego kdaj prej!

Tako naši listi. A drugoder? Resnici na ljubo in z veseljem moramo konstatirati, da so se Italijani vedli povsem korektno. Za koncert so se zanimali listi »Il Popolo Friulano«, »Liberta«, »Piccolo« in »La Voce dell'Isonzo«. Koncertu so prisostvovali odlični gostje iz ital. okrožij: prefekt, dež. glavar, mestni župan in drugi. To je dalo koncertu poseben pomen.

»Il Popolo Friulano« je priobčil zelo laskavo poročilo o koncertu in o skladateljih, katerih skladbe so se proizvajale. O Lajovicu pravi, da »odseva iz njegovih skladb pravi tip slovenske duše« ter da je »na tem koncertu Lajovic triumfal.« O Škerjancu pa da »obeta postati eden najboljših slovenskih skladateljev.«

Najstvarnejšo in strokovnijaško — strogo kritiko prinaša »La Voce dell'Isonzo«, ki pravi med drugim: »Zbor je umetniško hodil pot od sentimentalnega pianissima v glasne prazniške pesmi. Lajovic se je izkazal dobrega komponista koralne glasbe, medtem ko niso bili drugi zastopniki komponisti brez monotone, ki utruja.« Za zborom hvali kritik najbolj pianistki. — Vsi listi pa so pohvalno omenili vse soliste, kvartet in še posebej pevovodjo g. Kumarja, ki je znal udahniti vsaki skladbi svojo dušo in temperament. »La Voce dell'Isonzo«, je izrazil upanje, da bo g. Kumar še kdaj nastopil s svojim zborom, in željo, da bi zbor interpretiral tudi klasično glasbo.

Cestitamo »Zvezinemu« vodstvu, ki nam je podalo nov dokaz svoje organizatorske sile. Naše učiteljstvo je povzdignilo naš ponos in ugled. Hvala in čast mu!

Dnevne vesti

Kraljev obisk Trsta. Smatra se že za gotovo, da pride kralj v Trst 21. t. m. V tem hipu se nahaja generalni civilni komisar senator Mosconi v Rimu, da sporazumno z vlado določi podrobnosti kraljevega obiska. Kralja bo skoraj gotovo spremljal minister za mornarico De Vito, medtem ko bo ministrski predsednik Facta najbrže zadržan v Genovi. Kraljeva dvojica ostane v Julijski Krajini štiri dni in bo posetila tudi Gorico, Tržič, Postojno in Pulo. V Trstu se je obrazoval poseben odbor, ki mu je naloga, da izvrši primerne priprave za sprejem kr. dvojice.

Što se babi htelo...! Različne laške agencije preplavljajo italijansko javnost s senzacionalnimi vestmi o neki »revoluciji« na Hrvaškem. Kdor je le količnik zasledoval »dogodke«, je že pred par tedni čital v nekaterih listih o nekem odboru hrvaških izseljencev, ki se je prijavil za zakonito vlado hrvaške republike. Temu ministrstvu da bi bil znan Stipe Radić na čelu. Mi in vsak resni človek je že davno pozabil na te očitne izmišljotine. Sedaj pa po par tednih prihaja rimske »

Jezikovno pravo. List „Tiroler“ piše: „Od vseh strani — z zborovanj, razgovorov in posvetovanj raznih stanovskih skupin — se oglašajo pritožbe, da italijanska oblastva prečesto in le prerade pozabljajo, da živi v deželi tudi neitalijanska prebivalstva, ki mu gre na ravno pravic, da se mu prizna njegov jezik. Mogli bi se tudi sklicevati na številne obljube italijanskih državnikov. Ker pa smo si za obljube teh gospodov priredili svoje posebno merilo, hočemo govoriti danes o splošno priznanih praktičnih potrebah.“

Med izobraženimi narodi se more smatrati za samo ob sebi razumljivo, da se pred državnimi oblastmi more prebivalstvo posluževati jezika dežele. Pa tudi ne glede na to, da se je Italija proti naši volji polastila te dežele in da je zato dvakratno dolžna, da napravi novo stanje čim manj bolešno za naše prebivalstvo, je že od kraja povsem gotovo, da se noben južni Tiroler ne more siliti, naj se v obče vanju z državnimi oblastmi poslužuje drugega nego svojega materinega jezika. Na tem ne izpreminja nič dejstvo, da senžermenska pogodba ne nalaga Italiji nikake zaščite manjšin. Kajti prvič se iz tiste sramotne listine (besede „Tirolerja“) sploh ne more izvajati kakor pravo, drugič pa ni bila v rečeno državno pogodbo sprejeta nikaka zaščita manjšin zato, ker je Italija v Parizu z izrazom dozdevne pravčnosti zagotavljala, da je samo ob sebi umevno, da se južnim Tirolcem v takoj visoko civilizirani državi izpolnijo vse jezikovne želje v najbojatejši meri.

Kako pa stoji stvar v resnici? Je li v Italiji kakor jezikovno pravo? Pač — tam, kjer ga ne potrebuje; ni ga pa tam, kjer bi bil potreben! Italijanski ustavni zakonci predvidevajo, da se poslanci tistih krajev, kjer se govori francoski jezik, morejo v parlamentu posluževati tega jezika, da se za tiste kraje morajo zakonci obhajati v francoskem jeziku ter da se na tamnošnih šolah morajo nastavljeni učitelji iz tistih krajev. Gre za dolino Aosta, ki pa je danes že tako poitalijancena, da ta določila nimajo več pomena.

Za nas pa ne le da ni nikakih takih določb, marveč se ne izvršujejo niti predpisi, ki so ostali iz avstrijske zakonodaje. In če se našim poslancem ne posreči izposlovati energične in trdne ukaze generalnemu komisarju, bo moral južni Tiroler zahtevati na neki drugi instanci, da zaščiti njegove jezikovne potrebe! O tem bomo še govorili.

Za danes hočemo pibiti dve dejstvi v primer. Je tu neki državni zavod, ki na nemška vprašanja naših ljudi nikdar ne odgovarja v nemškem jeziku. To je zavarovalnica proti nevarnostem v Tridentu, oblastvo torej, ki nima obče vati z vseučilišnimi profesorji, ampak z delavci, pomočniki, posli, z eno besedo: s priprostimi strankami. Zato je temu zavodu tudi v dolžnosti, da bi se izražala na lahko razumljiv način in da bi zlasti vse odloke o rentah izdajala za Nemce v nemškem jeziku! Ali niti na misel ne prihaja to tej „Cassa nazionale“! Tu se izdajajo vse v italijanskem jeziku; in če uboga služkinja ne razume tega jezika, tem bolje: „cassa“ ima namitnost! Potem tudi pritožbe ne more biti in Cassa se more okoriščati na račun Nemcev.

Ta primer pa posnemajmo tudi druga oblastva. Na generalnem komisarjatu je tudi že prišlo v navado, da svoje odloke izdaja v italijanskem jeziku, a civilnim komisarjatom se ne zdi potrebno, da bi poskrbeli prevode. Tako se dozdeva vedno bolj, kakor da mi nismo nemško ljudstvo te dežele, marveč le trpljeni gosti.

K temu prihaja še neko drugo povsem nevzdržljivo stanje. Nekaj časa sem se zakoni sploh ne razlašajo več v nemškem jeziku. Naši občinski načelniki so n. pr. na nekem nedavnem zborovanju bridko tožili, da italijanski vojni zakon, ki ima baže veljati tudi za našo deželo, se ni bil razglasil v našem jeziku. Posledica tega je, da naše občine po zakonu niti niso dolžne sploh kaj storiti v narodnih stvareh.

Pa tudi drugi zakoni niso še objavljeni v našem jeziku. Treba je le pogledati v takomenovane „Bollettini Ufficiali“, da vidimo, koliko važnih zakonov je bilo razglašeno na našo deželo, ne da bi se bili razglasili!!! Če bo tako nadaljevalo, mora v tej, nekdanj takojajno upravljeni deželi nastati — naj se nam ne zameri ta trdi, ali upravičeni izraz! — pravo sramotno gospodarstvo, ki bi se — ga sramovala vsaka balkanska država!

Skrjni čas je, da italijansko vlado spomnimo na njene dolžnosti in da z vsem povdorkom zahtevamo, naj ustreže življenjskim potrebam našega ljudstva!

Društvena vesti

Slov. akad. fr. društvo „Balkan“. Danes se bo vršila odobrova seja ob 19.45; sestan